

# **Stold Skydeterræn**

*Drifts- og Plejeplan 1999-2014*

**Miljø- og Energiministeriet • Skov- og Naturstyrelsen  
og  
Hærens Operative Kommando 1999**

## **Stold Skydeterræn**

*- Drifts- og Plejeplan 1999-2014*

Udgivet af Miljø- og Energiministeriet,  
Skov- og Naturstyrelsen  
og Forsvaret 1999

Tekst & Redaktion: Niels Lisborg og Erling Krabbe, SNS

Kort (bilag 1, 2 og 3) og  
bevoksningsliste (bilag 4): Niels Lisborg, SNS

Forsideillustration  
og lay-out, omslag: Poul Juul, SNS

Tryk og repro: Grafisk Center, Hillerød  
og Skov- og Naturstyrelsen

Oplag: 100 eksemplarer

ISBN: 87-7279-166-7

Hæftet kan fås hos

Jægersprislejren  
Postboks 39  
3630 Jægerspris  
Tlf: 47531147

# **Stold Skydeterræn**

## ***Drifts- og Plejeplan 1999-2014***

Nærværende drifts- og plejeplan for Stold Skydeterræn stadfæstes hermed som gældende for perioden 1. juli 1999 til 30. juni 2014.

Jægersprislejren, den

C. J. Duch  
Kommandant

Skov- og Naturstyrelsen, den

Bendt Egede Andersen  
Skovtaksator

# INDHOLDSFORTEGNELSE

INDLEDNING .....	2
1 Generelt om drifts- og plejeplaner .....	2
1.1 Formål og baggrund .....	2
2 Beskrivelse af planprocessen .....	3
2.1 Forudsætninger .....	3
2.2 Planens indhold .....	3
2.3 Planændringer .....	3
3 Særligt om drifts- og plejeplanen for Stold Skydeterræn .....	5
3.1 Baggrund .....	5
3.2 Aftalens virkning .....	5
STATUS .....	6
4 Beskrivelse af Stold Skydeterræn .....	6
4.1 Landskab og geologi .....	6
4.2 Den militære historie .....	6
4.3 Eskebjerg Vesterlyng-fredningen .....	7
4.4 Udpegning som del af Ramsarområde, EF-fuglebeskyttelsesområde og EF-habitatområde .....	8
4.5 Korttegning .....	9
4.6 Registrering af arealtyper .....	10
4.7 Plejetilstand .....	12
4.8 Flora .....	13
4.9 Fauna .....	14
4.10 Kulturhistorie .....	15
4.11 Sammenfatning af de natur- og kulturhistoriske værdier .....	15
5 Skydeterrænets nuværende anvendelse .....	16
5.1 Faciliteter og brug .....	16
5.2 Gældende bestemmelser og restriktioner .....	16
6 Forsvarets nuværende drift og pleje af terrænet .....	18
7 Offentlighedens adgang .....	19
8 Lovmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger .....	20
8.1 Generel lovpraksis for Forsvarets arealer .....	20
8.2 Status i regionplanen .....	20
8.3 Status i kommuneplanen .....	20
8.4 Naturbeskyttelsesloven .....	20
FREMTIDIGE BEHOV OG ØNSKER .....	22
9 Forsvarets fremtidige behov og ønsker .....	22
9.1 Nuværende og fremtidige brugere .....	22
9.2 Fremtidig brug af eksisterende uddannelses- og øvelsesfaciliteter .....	22
10 Skov- og Naturstyrelsens forslag til beskyttelse og forbedring af naturværdier .....	23
10.1 Overordnede ønsker om terrænets fremtidige tilstand .....	23
10.2 Konkrete forslag til pleje af overdrev, strandeng og hede .....	23

11	Kommentarer og ønsker fra eksterne bidragydere.....	25
11.1	<i>Bjergsted Kommune</i> .....	25
11.2	<i>Entomologisk Fredningsudvalg</i> .....	25
11.3	<i>Lepidopterologisk Forening</i> .....	25
11.4	<i>Friluftsrådet</i> .....	25
12	Afvejning af benyttelse og beskyttelse .....	26
12.1	<i>Forsvarets benyttelse</i> .....	26
12.2	<i>Skov- og Naturstyrelsens ønsker om pleje af naturværdier</i> .....	26
12.3	<i>Ønske fra bidragydere om offentlig adgang</i> .....	26
PLAN .....		28
13	Retningslinier for den fremtidige anvendelse af Stold Skydeterræn .....	28
13.1	<i>Overordnede retningslinier for den fremtidige benyttelse, pleje og forbedringer</i> .....	28
13.2	<i>Plejeforanstaltninger</i> .....	28
13.3	<i>Retningslinier for øvelsesaktiviteter</i> .....	29
13.4	<i>Retningslinier for brug af gødskning og sprøjtning</i> .....	30
13.5	<i>Offentlighedens adgang til øvelsespladsen</i> .....	30
13.6	<i>Nødvendige tilladelser til nye anlæg og tiltag</i> .....	30
13.7	<i>Planændringer</i> .....	31
ØKONOMI.....		33
14	Økonomiske konsekvensberegninger .....	33
14.1	<i>Økonomisk overslag til naturpleje og genopretning</i> .....	33
14.2	<i>Årligt budgetoverslag til gennemførelse af drifts- og plejeplanen</i> .....	33
BILAG.....		34
15	Oversigt over bilag .....	.....
	<i>Bilag 1: Grundkort (i kortlomme bagest)</i> .....	.....
	<i>Bilag 2: Øvelseskort (i kortlomme bagest)</i> .....	.....
	<i>Bilag 3: Drifts- og plejekort (i kortlomme bagest)</i> .....	.....
	<i>Bilag 4: Bevoksningsliste</i> .....	.....
	<i>Bilag 5: Retningslinier for Forsvarets anvendelse af skyde- og øvelsesterræner i relation til Naturbeskyttelseslovens §§ 3-4</i>	.....
	<i>Bilag 6 : Luftfoto over Stold Skydeterræn</i> .....	.....

# INDLEDNING

## 1 Generelt om drifts- og plejeplaner

### 1.1 Formål og baggrund

Mange af forsvarets arealer indeholder store naturværdier i form af et rigt dyre- og planteliv samt store, sammenhængende landskaber. Dyr og planter trives godt netop her, fordi arealerne gennem mange år har fået lov at henligge i naturtilstand, men også fordi der ikke færdes så mange mennesker i områderne – udover periodisk aktivitet fra skydende enheder i øvrigt.

Som led i forsvarets miljøstrategi bestemte Forsvarskommandoen i september 1993 ved bestemmelse (FKOBST 610-6, SEP 1993) om miljø- og naturbeskyttelse, at der for hvert øvelses- og skydeområde skal udarbejdes en drifts- og plejeplan.

Den 24. oktober 1995 indgik Forsvarskommandoen og Skov- og Naturstyrelsen en samarbejdsaftale, der sikrer planlægning af drift og pleje for en række af forsvarets øvelsespladser samt skyde- og øvelsesterræner.

Formålet med en drifts- og plejeplan er at sikre, at der på forsvarets arealer opnås en tilfredsstillende balance mellem forsvarets behov for nødvendig uddannelse og træning af enheder under realistiske vilkår og hensynet til naturbeskyttelse og rekreative interesser.

Da planlægningen ønskes brugt som et redskab til beskyttelse og forbedring af naturværdier på forsvarets arealer er amt og kommune, Danmarks Naturfredningsforening samt Friluftsrådet m.fl. medinddraget som såkaldte eksterne bidragsydere ved udarbejdelsen. Samtidig er det forventningen, at amt og kommune som de relevante myndigheder gennem inddragelse i afvejningen mellem benyttelse og beskyttelse vil administrere relevant lovgivning med udgangspunkt i planen.

Drifts- og plejeplanlægningen vil desuden tilvejebringe et ensartet grundlag for en flersidig forvaltning af forsvarets arealer. Samtidig vil planlægningen give medarbejdere i forsvaret en naturmæssig viden, herunder en forståelse for behovet og mulighederne for varetagelse af flersidige hensyn ved drift og pleje af arealerne.

Støjproblematikken i relation til naboer ligger uden for drifts- og plejeplanlægningsarbejdet, idet støjproblematikken reguleres i henhold til Miljøbeskyttelsesloven. Bestemmelser om støjregulering for Stold Skydeterræn er fastsat i ”bekendtgørelse om støjregulering af forsvarets øvelsespladser og skyde- og øvelsesterræner” (Bek. nr. 1057 af 14. december 1998)

## 2 Beskrivelse af planprocessen

### 2.1 Forudsætninger

I forbindelse med udarbejdelse af drifts- og plejeplanen er udgangspunktet, at skyde- og øvelseselementerne samt øvelsespladserne er udlagt som uddannelsesområder, og derfor fortsat skal kunne anvendes som sådan.

Drifts- og plejeplanen skal tydeliggøre terrænets naturværdier, kulturhistoriske værdier og rekreative værdier og udstikke retningslinier for terrænets brug, beskyttelse og pleje, som tager hensyn til disse værdier, samtidig med at der opnås en tilfredsstillende løsning af forsvarets behov for uddannelsesaktiviteter.

Planen skal således rumme en afvejning mellem på den ene side forsvarets behov for øvelsesarealer og på den anden side samfundets interesse i en forsvarlig og langsigtet forvaltning af terrænets ofte meget store natur- og kulturværdier.

Som følge af den sikkerhedsmæssige risiko, der er forbundet med forsvarets aktiviteter, vil rekreative interesser (offentlighedens adgang til forsvarets areal) kun blive tilgodeset i det omfang, det er sikkerhedsmæssigt forsvarligt. Herudover kan hensynet til naturmæssige værdier påvirke mulighederne for rekreativ benyttelse.

De i drifts- og plejeplanen opstillede retningslinier skal være enkle for forsvaret at administrere i praksis.

### 2.2 Planens indhold

#### *Planen skal*

- Kortlægge og afgrænse naturtyper, bevoksninger, veje, forsvarets anlæg etc.
- Beskrive de naturmæssige værdier og identificere de mest bevaringsværdige af disse samt påpege eventuelle behov/muligheder for forbedring af de naturmæssige værdier.
- Kortlægge og beskrive evt. fredede fortidsminder og andre kulturhistoriske værdier, samt fastlægge regler for omgang med fredede fortidsminder og anviser forslag til pleje.
- Beskrive forsvarets nuværende benyttelse og drift af terrænet samt klarlægge forsvarets fremtidige behov for benyttelse af terrænet.
- Beskrive den rekreative benyttelse af terrænet.
- Foretage afvejningen mellem forsvarets behov for benyttelse og ønskerne om beskyttelse og forbedring af naturværdier samt forbedring af de rekreative muligheder.
- Anvise hvorledes denne afvejning kan realiseres i praksis, herunder fastlægge retningslinier for terrænets fremtidige benyttelse, pleje og forbedring i overensstemmelse med afvejningen.
- Beregne de økonomiske konsekvenser for forsvaret af planens bestemmelser.

### 2.3 Planændringer

Drifts- og plejeplanen gælder for 15 år.

For til stadighed at holde planen med så langt et tidsrum tidssvarende og fleksibel, kan der løbende foretages ændringer i drifts- og plejeplanen, forudsat at aftaleparterne er enige.

Såfremt forsvaret eller Skov- og Naturstyrelsen ønsker ændringer i drifts- og plejeplanen indsender den lokale myndighed begrundede forslag herom via Hærens Operative Kommando til

---

Skov- og Naturstyrelsen eller omvendt. Hvis der ikke er væsentlige indsigelser, indsættes planændringen i den pågældende plan med gyldighed som en del af denne.

Planændringerne kan således opfattes som en løbende fortsættelse af planlægningsfasens dialog mellem parterne.

Som udgangspunkt kræver enhver afvigelse fra planens retningslinier, som de fremgår af planafsnittet, planændring. Der gælder dog en bagatelgrænse for kravet om planændringer. I tvivlstilfælde om bagatelgrænsen bør parterne drøfte dette spørgsmål indbyrdes.

Udover planændring kan dispositioner, der ligger udenfor planens rammer kræve tilladelse fra relevante myndigheder.



## **3 Særligt om drifts- og plejeplanen for Stold Skydeterræn**

### **3.1 Baggrund**

Som nævnt i indledningen indgik Forsvarskommandoen og Skov- og Naturstyrelsen i oktober 1995 en aftale om planlægning af drift og pleje for en række af forsvarets skyde- og øvelsesområder.

Stold Skydeterræn indgik som et af disse områder og er af forsvaret klassificeret som et såkaldt kategori II-område.

Kategori II-områder er militære øvelsesområder, hvor der gennemføres mindre uddannelses- og øvelsesvirksomhed. Drifts- og plejeplanlægningen forestås af niveau II-myndigheden, d.v.s. Hærens Operative Kommando i samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen.

En særskilt aftale om en drifts- og plejeplan for Stold Skydeterræn blev indgået mellem Hærens Operative Kommando og Skov- og Naturstyrelsen den 8. september 1998.

I juli 1998 foretog Skov- og Naturstyrelsen en markgennemgang af arealet med henblik på udarbejdelse af digitale kort over skydeterrænet, og i maj 1998 blev den biologiske registrering af terrænet foretaget.

I forbindelse med udarbejdelsen af planen har Vestsjællands Amt, Bjergsted Kommune, Danmarks Naturfredningsforening, Entomologisk Fredningsudvalg, Lepidopterologisk Forening, Dansk Botanisk Forening, Dansk Ornitologisk Forening samt Friluftsrådet haft lejlighed til at fremsende bidrag. Endelig har bidragsyderne haft lejlighed til at kommentere planforslaget inden færdiggørelsen.

### **3.2 Aftalens virkning**

Drifts- og plejeplanen er bindende for de to aftaleparter, i dette tilfælde Skov- og Naturstyrelsen og Jægersprislejren. Ved underskrift af planen forpligter aftaleparterne sig således til at efterleve og respektere de i planen fastsatte bestemmelser.

# STATUS

## 4 Beskrivelse af Stold Skydeterræn

Stold Skydeterræn ligger i Bjergsted Kommune, Vestsjællands amt - mellem den flade kysthede Eskebjerg Vesterlyng og byen Havnsø - ud til Sejerø-bugten. Arealet er ejet af forsvaret og dækker 29 ha. Skydeterrænet udgøres af en halvø, som er ca. 1000 meter lang og 300 meter bred, og rækker som en spids nordpå ud i havbugten. Øst for Stold-halvøen ligger den lille vig Tranevejle, der med sine lavvandede slikvader, strandenge, loer og pander kan minde om et marsklandskab.

Selve Stold-halvøen består langt overvejende af lavtliggende, tørt strandoverdrev, men også af fugtig og sumpet strandeng og strandsump langs østsiden ind mod Tranevejle. I sydenden findes et mindre område med enebærkrat, der kan betegnes som hede.

En tidligere sandø, Ægholm, som er beliggende ved udmundingen af Tranevejle øst for halvøen, er nu blevet landfast ved en smal sandtange med Stold-halvøen.

På nordspidsen af halvøen rejser sig en moræneknold, med lerskrænter ned til en rullestensstrand.

Langs vestsiden af halvøen er kysten stenet, på nær de sydligste 75 meter, hvor der er sandstrand.

Store dele af halvøen står under urolige vejrforhold under vand, især i vinterhalvåret.

Af militære installationer på området findes - udover "leder-huset" på morænebakken på nordspidsen - et antal skydeanlæg, samt magasiner, der anvendes til deponering af materiel.

Desuden har Bjergsted Jagtforening, efter tilladelse fra forsvaret, anlagt en lerduebane og et klubhus umiddelbart indenfor hegnet i terrænets sydlige ende.

Gennem halvøen strækker sig en grusvej, etableret af forsvaret som tilkørselsvej. Vejen fører ud til spidsen, hvor skydestillingerne er etableret. Kørsel og parkering udenfor vejen er vanskelig.

Da området bruges til militære skarpskydninger, er adgangen til området afspærret af hegn.

Et grundkort over Stold Skydeterræn fremgår af kortbilag 1.

### 4.1 Landskab og geologi

Landskabet omkring Stold Skydeterræn og det meste af Stold-halvøen er hævet stenalderhavbund, hvis sand vinden senere har flyttet rundt med, så der er fremkommet et klit- og hede-landskab. Stoldhalvøens højeste punkt "bakken" på den yderste, nordvestlige spids er en rest af et morænelandskab skabt under istiden. Højdedraget har i stenalderen været en ø omgivet af datidens stenalderhav.

### 4.2 Den militære historie

I 1934 indgik det daværende Krigsministerium en lejekontrakt med de lokale lodsejere om benyttelse af Stold-halvøen som skydeområde. I 1949 blev arealet imidlertid eksproprieret af Krigsministeriet og det har siden været et statsejet areal anvendt som skydeterræn - nu under Forsvarsministeriet.

Jægersprislejren er forvaltende myndighed for skydeterrænet med undtagelse af skydebaneanlægget L PS 5107.

Forvaltende myndighed var tidligere Ringsted Kaserne.

Hjemmeværnsdistrikt 51 (HJVD ODSHERRED) er forvaltende myndighed for skydebaneanlægget, med de begrænsninger, som er en naturlig følge af, at skydebaneanlægget er placeret i et område for hvilket Jægersprislejren i sin helhed er forvaltende myndighed.

*Hærens Artilleriskole i Varde* (Forsøg- og Elektroniksektionen/Teknikafdelingen) er skydepladsforvaltende myndighed for hele området. Opgaven omfatter 1) fordeling af lokaler, bygninger, sprængningsplads, skydebaneanlægget og terrænet i øvrigt, 2) bistand med udarbejdelse og ajourføring af "Bestemmelser for Stold Skydeterræn", samt 3) afmelding af afspæringsområder på søen og i luften.

Forskellige enheders bestilling af terrænet til øvelsesbrug foregår derfor gennem Hærens Artilleriskole.

*Jægersprislejrens* opgaver som forvaltende myndighed varetages af kaserneelementet i Jægersprislejren, og den ansatte tilsynsførende.

Jægersprislejrens opgaver omfatter bl.a.:

- 1) Afholdelse af driftsudgifter for skydeterrænet (minus skydebaneanlægget), herunder vederlag til tilsynsførende, samt udgifter til renholdelse, drift af anlæg og til anskaffelse af de for skydeterrænets drift nødvendige redskaber og materialer.
- 2) Udgivelse af "Bestemmelser for brug af Stold Skydeterræn".
- 3) Opretholdelse af ro og orden samt fornøden bevogtning af skydeterrænet.
- 4) Brandberedskab for skydeterrænet, herunder tilsyn med brandsikringsforanstaltningerne.
- 5) Fremsættelse af forslag vedrørende skydeterrænets vedligeholdelse, samt opgørelse af behov for istandsættelses-, sanerings-, om- og nybygningsarbejder m.v.
- 6) Rapportering m.v.
- 7) Udgivelse af bestemmelser for ovennævnte funktioner, der tilsikrer forsvarlig økonomisk brug og behandling af bygninger, anlæg og installationer m.v.
- 8) Tilsyn med at disse bestemmelser efterleves (i snævert samarbejde med Hjemmeværnsdistrikt 51 for så vidt angår skydebaneanlægget).
- 9) Påtale af evt. overtrædelse af bestemmelserne vedrørende brug og behandling af bygninger, anlæg, installationer, arealer m.v., herunder - om fornødent - at gøre (foranledige, at der gøres) straf- og erstatningsansvar gældende.

*Hjemmeværnsdistrikt 51* har som forvaltende myndighed for skydebaneanlægget L PA 5107 til opgave, at 1) afholde driftsudgifter til skydebaneanlægget, herunder skivemateriel m.v., 2) fremsætte forslag vedrørende skydebaneanlæggets vedligeholdelse, samt behov for istandsættelsesarbejder, 3) udarbejde "Instruks for skydebaneanlægget L PA 5107 på Stold Skydeterræn".

### 4.3 Eskebjerg Vesterlyng-fredningen

Stold Skydeterræn indgår i en større landskabsfredning af Eskebjerg Vesterlyng, som er en stor kysthede beliggende ved Sejerøbugten mellem Havnsø og Allehave i Bjergsted Kommune.

Fredningen blev afsagt af Overfredningsnævnet i 1945 og omfatter 326 ha, hvoraf Stold Sky-

deterræn dengang udgjorde de ca. 26,5 ha. På fredningstidspunktet var Krigsministeriet ikke ejer af skydeterrænet, men blot lejer.

Fredningen er en såkaldt status quo-fredning - det vil sige at området skal henligge i sin nuværende naturtilstand. Desuden fastlægger fredningen, at det fredede område ikke må opdyrkes eller tilplantes. Bevoksninger (krat) kan dog plejes i det omfang det er nødvendigt for at bevare arealets landskabelige karakter.

Der må desuden ikke opføres bygninger, skure, hegn, master og lign uden tilladelse fra Fredningsnævnet.

Ved kendelsens afsigelse i 1945 var man opmærksom på, at der kunne være behov for efterfølgende at regulere adgangsforholdene, hvis publikums færdsel havde uheldig indvirkning på terrænet med hensyn til slidskader. Af kendelsen fremgår: ”Maatte det vise sig nødvendigt til Bevoksningens bevarelse, kan Nævnet helt eller delvist forbyde Færdsel og Ophold på de udsatte Dele af Arealet”

Specifikt omkring Stold Skydeterræn fremgår: ”Lejekontrakten af 26. marts 1934 med Krigsministeriet respekteres, og bortset fra den ved Naturfredningslovens § 23\* hjemlede Færdsel ad Strandbredden har Almenheden kun Ret til at færdes og opholde sig på denne Del af Arealet med Krigsministeriets Samtykke, saa længe Lejemålet varer.”

\*) Naturfredningsloven fra 1937 er i dag erstattet af Naturbeskyttelsesloven fra 1992.

Nogle få år efter fredningskendelsen (i 1949) erhvervede Krigsministeriet, nu Forsvarsministeriet, det lejede areal. Skydeområdet har efterfølgende, af sikkerhedsmæssige grunde, været afspærret med et hegn.

Forsvaret intensiverede brugen af terrænet i 50'erne og Fredningsmyndighederne gav derfor ved nogle tillægskendelser fra 1952 og 1956 tilladelse til opførelse af et antal ammunitionsmagasiner m.m.

Vestsjællands Amt har efterfølgende fulgt fredningen op med en plejeplan for Eskebjerg Vesterlyng i 1983. Plejeplanen omfatter ikke det militære område.

#### **4.4 Udpegning som del af Ramsarområde, EF-fuglebeskyttelsesområde og EF-habitatområde**

Stold Skydeterræn udgør en lille del af et stort vådområde, som er udpeget i henhold til konventionen af 2. februar 1971 om vådområder af international betydning, navnlig som levesteder for vandfugle (“Ramsarkonventionen”). Det udpegede Ramsar-område omfatter Sejerøbugten med tilgrænsende kystarealer, Saltbækvig, Nekselø og den sydligste spids af Sejerø. Dette område udgør det danske Ramsarområde nummer 18.

Sejerøbugten har navnlig betydning som rasteplass for store flokke af Edderfugl (op til 33.000), Sortænder (op til 49.000) og Fløjlsænder (op til 12.000).

Med tilslutningen til Ramsarkonventionen forpligter Danmark sig bl.a. til at udforme og gennemføre sin planlægning, med henblik på at fremme beskyttelsen af de vådområder, der er optaget på listen.

Vådområdet blev som følge af sin Ramsar-områdestatus udpeget som EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 94 i henhold til EF-fuglebeskyttelsesdirektivet af 2. april 1979. Udpegningsgrundlaget er forekomst af en ynglefugleart, som er optaget på direktivets liste I (Havterne), samt store forekomster af trækgæsterne bjergand, edderfugl, sortand og fløjlsand. Fuglebe-

skyttelsesdirektivets Liste I opregner de fuglearter, som man anser for så fåtallige indenfor EF-medlemslandene, at de kræver en særlig beskyttende indsats.

Sejerø Bugt og Nekselø med tilgrænsende kystlinier har således ikke blot national betydning som fuglelokalitet, men også international.

Endelig er området af Skov- og Naturstyrelsen i 1998 foreslået udpeget som det danske EF-habitatområde nr. 135, i henhold til EU's habitatdirektiv. Udpegningsgrundlaget er forekomst af dyrearterne Klokkefrø (Nekselø), Stor Vandsalamander, Odder, Marsvin, plantearterne Enkelt Månerude og Mygblomst, samt et særligt godt eksempel på en række på europæisk plan truede naturtyper: 1) Sandbanker med lavvandet vedvarende dække af havvand, 2) kystlaguner, 3) Større, lavvandede bugter og vige, 4) enårig vegetation på strandvolde, 5) flerårig vegetation på stenede strande, 6) klinter med vegetation langs de atlantiske kyster og Østersøkysterne, 7) vegetation af Salicornia og andre enårige plantearter, der koloniserer sand og mudder, 8) spartina-flader, 9) Atlanterhavs-strandeng, 10) hvid klit, 11) kystklitter med enebær, 12) klithede, 13) enebærvegetation på heder eller kalkrige græsarealer, 14) Blåtop-enge på kalkrige, tørveholdige eller ler- og siltrige jorde, samt 15) alkaliske lavmoser.

Ramsarområder, EF-fuglebeskyttelsesområder og Habitatområder må kun anvendes i overensstemmelse med bestemmelserne i "Bekendtgørelse nr. 782 af 1. november 1998 om afgrænsning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder (EF-Fuglebeskyttelsesområder, EF-Habitatområder og Ramsarområder)".

Der er ikke en særlig lovgivning for disse områder. De er alene reguleret af de allerede gældende love, og kun forhold, som hidtil har været omfattet af den almindelige lovgivning, berøres. Udpegning af EF-habitatområder berører f.eks. ikke hidtidig arealanvendelse, eksisterende lovlig anvendelse eller udnyttelse af ejendomme, hidtidig landbrugsdrift, færdsel eller jagt. Derimod berører de f.eks. amters eller kommuners planlægning samt aktiviteter eller indgreb, som kræver tilladelse eller lignende efter den eksisterende lovgivning.

Amter og kommuner skal ved behandling af ansøgninger om tilladelser og dispensationer efter naturbeskyttelsesloven, planloven, råstofloven, miljøbeskyttelsesloven, vandløbsloven, vandforsyningsloven eller okkerloven sikre, at en tilladelse ikke forringer de naturtyper, som er baggrunden for udpegningen eller forringer levevilkårene for de plante- og dyrearter, som områderne er udpeget for. Der må heller ikke gennemføres foranstaltninger, der medfører betydelig forstyrrelse af de nævnte arter. Alle nævnte loves øvrige interesser skal selvfølgelig fortsat varetages.

Indenfor EF-habitatområderne er der skærpede krav til, hvornår der skal foretages en særlig vurdering af virkningerne på miljøet (VVM). Dette har betydning i forbindelse med nyanlæg eller væsentlige ændringer af anlæg knyttet til det åbne land som f.eks. mejerier, slagterier eller skrot-oplagingspladser.

## 4.5 Korttegning

På grundlag af markgennemgang, luftfotos m.v. er der udarbejdet digitaliserede kort over arealerne på Stold Skydeterræn. Materialet omfatter henholdsvis et grundkort, et øvelseskort samt et drifts- og plejekort. De tre kort er indsat bagest i denne plan som bilag 1, 2 og 3.

### *Grundkort (bilag 1)*

Grundkortet viser status for arealanvendelsen på plantidspunktet. I princippet er alt af betydning for drifts- og plejeplanlægningen medtaget. Kortet anvendes som grundlag for øvelses-

kortet og drifts- og plejekortet, samt for eventuelle andre temakort som kan udarbejdes i tilknytning til planen.

Til kortet hører en bevoksningsliste, der er en fortegnelse over terrænets natur- og arealtyper samt anvendelser. Arealstørrelse samt supplerende bemærkninger er angivet. Bevoksningslisten er indsat som bilag 4 i denne plan.

På grundkortet inddeles terrænet i "afdelinger", d.v.s. delområder i en passende størrelse (på Stold Skydeterræn findes kun en afdeling). Den enkelte afdeling opdeles i "litra", der svarer til behandlingsenheder inden for den enkelte afdeling, d.v.s. arealer, der er ensartede med hensyn til terræn, anvendelse, vækstforhold, evt. træarter og disses aldre. Eksempler på litra er den enkelte mose eller eng i et større overdrevsareal eller den enkelte skovbevoksning i et skovområde. Litra angives med et bogstav. Alle afdelinger og litra vises ved henholdsvis et tal og et bogstav på grundkortet. Til alle litra er der endvidere knyttet en to- eller trebogstavkode (anvendelseskode), der angiver arealtype (f.eks. ORE for overdrev, STG for strandeng, HED for hede). De militære anlæg har også anvendelseskoder, eksempelvis SKB for skydebane. I bevoksningslisten er areal og arealtypen samt eventuelle supplerende bemærkninger angivet for samtlige afdelinger og litra. Dette gælder altså også for de militære anlæg. Kortet omfatter desuden en række andre signaturer, som er forklaret på kortsignaturen.

#### *Øvelseskort (bilag 2)*

Øvelseskortet fremstilles til illustration af den fremtidige øvelsesmæssige brug af terrænet. Det er fremstillet på grundlag af grundkortet, men viser ikke anvendelseskoder, afdelinger, litra eller udprækninger. Arealtyperne slås generelt sammen i større enheder, således at sammenhængende skovbevoksninger eller åbne naturarealer fremgår. Grøfter, vandløb, søer og moser, hvis disse forekommer, er også tydeligt angivet. Samtidig vises arealtyperne med separate farvesignaturer. Øvelseskortet viser forsvarrets anlæg: Egentlige anlæg, mindre, permanente anlæg og genstande samt anden øvelsesmæssig anvendelse. De angives med navn. Andre anlæg vises også, eksempelvis bygninger, bunkers, asfaltveje, spor og stier. Endelig viser øvelseskortet den militære anvendelse i øvelsessammenhæng. På Stold Skydeterræn betyder dette bl.a.: Skydestandpladser, faste kulisser og sprængningsområder. Kortet viser ikke restriktioner m.v. der er relateret til skydning, idet de skydende enheder selv udarbejder en farekalke til skydekort for hver skydning, der foretages.

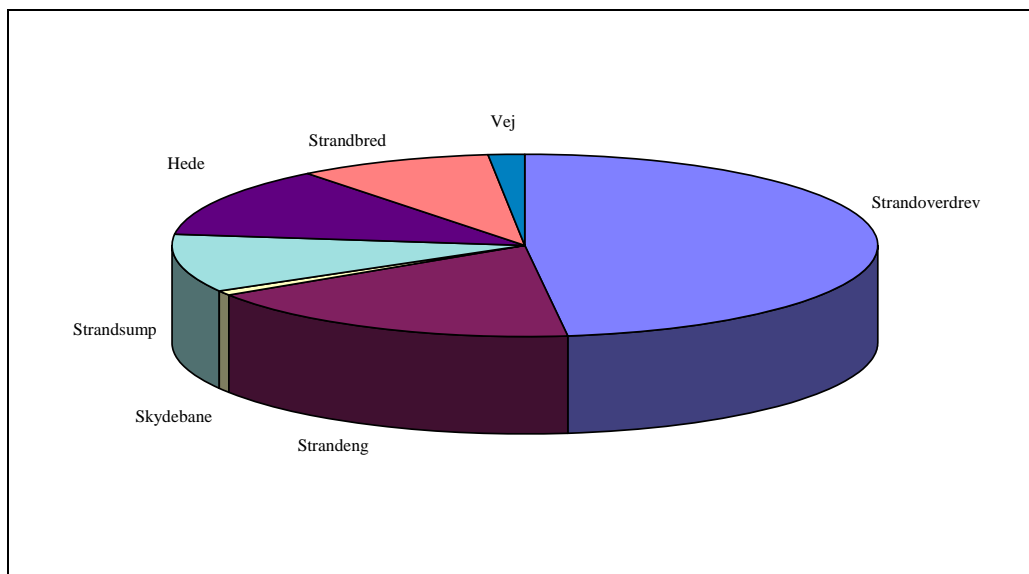
#### *Drifts- og plejekort (bilag 3)*

Drifts- og plejekortet fremstilles som illustration af de forskrifter vedrørende drift og pleje af terrænet, som er indeholdt i drifts- og plejeplanen. Kortet indeholder samme oplysninger og signaturer som grundkortet. Med farver er herudover fremhævet de steder, hvor der skal ske ændringer i anvendelsen eller gennemføres særlige plejeforanstaltninger. Eksempelvis naturarealer, som i den kommende planperiode har særlig behov for vegetationspleje, og som derfor er højt prioriteret.

## **4.6 Registrering af arealtyper**

Registrering af arealtyper er foretaget i juli 1998 i forbindelse med korttegningen.

I figur 1 er vist arealets fordeling på en række arealtyper. Det fremgår, at strandoverdrev og strandeng udgør langt den største andel.



**Figur Fejl! Ukendt argument for parameter.. Arealanvendelse Stold Skydeterræn.**

### *Areal oversigt*

I tabel 1 er vist en oversigt over arealtypeerne på Stold Skydeterræn:

**Tabel 1.** Arealets fordeling på arealtypeer.

Anvendelseskode på kort	Arealtyper	Areal i ha
<b>Arealer omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3</b>		
ORE	Strandoverdrev	13,90
STG	Strandeng	5,20
HED	Hede	3,60
STS	Strandsump	2,60
<b>Bevoksningsblottet areal</b>		
STB	Strandbred	3,00
<b>Veje og spor:</b>		
VEJ	Vej	0,50
<b>Militære anlæg:</b>		
SKB	Skydebane	0,20
<b>Total:</b>		<b>29,00</b>

I det følgende er der redegjort for definition og afgrænsning af de enkelte arealtypeer, som de er angivet på grundkortet.

**Græsklædte arealer**

*Strandoverdrev (ORE)* udgør 13,90 ha, svarende til 47,9 % af det samlede terræn, altså knap halvdelen.

På Stold Skydeterræn er overdrevarsarealerne tørre sandjordsarealer med lysåben, naturlig græs- og urtevegetation, som ikke gødes, sprøjtes eller jordbearbejdes.

*Strandeng (STG)* udgør 5,2 ha, svarende til 17,9 % af det samlede areal, altså under en femtedel. Strandengen findes ud til Tranevejle på halvøens østside, og er meget veludviklet med loer, pander, m.v., samt typisk strandengsvegetation.

**Hede (HED).**

Den del af terrænet, der tilnærmelsesvis kan kaldes hede udgør i alt 3,60 ha, svarende til 12,4 % af det samlede areal. Det findes i den sydligste del omkring vejen, og ned til hegnet. Vegetationen her består i hovedtræk af græs med få lyng- og revlingepartier samt spredte enebærbuske.

*Strandsump(STS)*. Denne naturtype er angivet til 2,60 ha eller 9 % af det samlede areal. Strandsumpene er alle koncentreret på østsiden af halvøen og består primært af tætte bevoksninger af tagrør i meget våde, sumpede lavninger.

**Bevoksningsblottet areal**

*Strandbredden (STB)* omkring halvøen er opmålt til i alt 3 ha. Da strandengen og strandsumpene går helt ned til vandet på østsiden er der kun tale om egentlig, sandblottet strandbred på halvøens nord- og vestside. På spidsen ses lerede kystskrænter, og stranden er dækket af rullesten og sandede partier, sidstnævnte især mod syd.

**Veje og spor**

Den af militæret anlagte grusvej er den eneste bilfaste vej. Vejen er ca. 1 km lang og fører op til "lederhuset", på spidsen. Der er derudover enkelte spor - alle omkring "lederhuset". Både vej og spor er angivet på kort.

**Militære anlæg.**

*Skydebane (SKB)*. Terrænets eneste egentlige skydebaneanlæg er placeret i den nordvestlige ende. De øvrige militære anlæg optager ikke ret meget terræn og er derfor ikke arealberegnet. De øvrige anlæg er beskrevet under afsnit 5.1 "faciliteter og brug".

## 4.7 Plejetilstand

Plejetilstanden for de åbne overdrevarsarealer vurderes generelt som værende god, men det er tydeligt, at især arealet langs vandet på vestsiden af vejen er meget sårbart over for færdsel og slid. Flere steder er det kun en sparsom vegetation, der holder på sandet.

**Nedslidning**

Der kan på selve terrænet ses spor af tidligere slidskader ved gravhøjen – skader, der nu stort set er retableret. Derudover ses kun slid af let grad omkring lederhuset og skydebanen.

Luftfotos over området viser tydeligt, at det som er strandoverdrev på det indhegnede, militære område, står i skarp kontrast til det tilsvarende område syd for hegnet. Det tilstødende areal fremstår som et vegetationsblottet sandområde, grundet den intensive, offentlige færdsel (bilag 6).



### **Tilgroning**

Trævegetationen på skydeterrænets sydøstlige del omkring skytteklubben slutter efterhånden så tæt, at den egentlige klithedevegetation nogle steder skygges bort. Det kan her komme på tale med en udtynding.

En større fare er imidlertid den indførte plante Rynket Rose (*Rosa rugosa*), der har fæstnet sig flere steder på klit- og overdrevsterrænet. Erfaringsmæssigt kan rosen brede sig voldsomt netop på sandede arealer, hvor den udkonkurrerer den øvrige vegetation.

Plejetilstanden for strandengsarealerne er endnu relativ god, men Tagrør (*P. australis*), der kan blive flere meter høj, breder sig gradvist fra strandsumpen indover engene. Også her er problematikken overskygning af floraen. Desuden forringes strandengen som ynglested for kystfugle ved tilgroning.

## **4.8 Flora**

Under Skov- og Naturstyrelsens feltregistrering den 26. maj 1998 blev der registreret en del plantearter, som skal omtales i det følgende. Der foreligger ikke tidligere botaniske oplysninger om Stold. Registreringen blev foretaget sammen med botaniker Henry Nielsen, Biomedica, og biolog Erich Wederkinch, Vestsjællands amt.

Af sjældnere planter på skydeterrænet blev der fundet *Dansk Astragal*. Af lokalt sjældnere planter er der bl.a. fundet *Strandmandstro*, *Lav Hindebæger*, *Blodrød Storkenæb*, *Soløje*, *Rank Forglemmigej*, *Vårpotentil*, *Vårvikke*, *Enebær*, *Fåresvingel*, *River*, *Storblomstret Strandkamille*, *Dunet Havre*, *Nikkende Kobjælde*, *Plettet Kongepen* og *Nikkende Limurt*.

### **Strandbreddernes, strandoverdrevenes og hedens flora**

Strandens, strandoverdrevenes og hedens flora er ganske artsrig, og store dele af arealerne bærer præg af ikke at have været kulturpåvirket igennem lang tid. Jorden består primært af sand, hvilket bidrager til en hurtig udvaskning.

Arter truffet på strandbred, hede og strandoverdrev er:

*Vårbrandbæger*, *Blød Hejre*, *Rød Svingel*, *Håret Høgeurt*, *Engrapgræs*, *Havtorn*, *Smalbladet Vikke*, *Rank Forglemmigej*, *Fåresvingel*, *Gåsemad*, *Femhannet Hønsetarm*, *Tidlig Dværgebunke*, *Markbynke*, *Engelskræs*, *Nikkende Kobjælde*, *Nikkende Limurt*, *Dansk Astragal*, *Lancetvejbred*, *Tofrøet Vikke*, *Alm. Røllike*, *Alm. Hønsetarm*, *Kornet Stenbræk*, *Knoldranunkel*, *Plettet Kongepen*, *Hedelyng*, *Bredbladet Timian*, *Strandvejbred*, *Soløje*, *Vårpotentil*, *Alm. Kællingetand*, *Bakkenelike*, *Vellugtende Gulaks*, *Engelsød*, *Klit-stedmoderblomst*, *Bidende Stenurt*, *Strandkål*, *Strandbede*, *Tjørnelaver sp.*, *Bægerlaver sp.*, *Rensdyrlaver sp.*, *Vår-Vikke*, *Enebær*, *Gul Kløver*, *Liden Klokke*, *Krybende Potentil*, *Strandmandstro*, *Sandfrøstjerne*, *Strandarve*, *Prikbladet Perikon*, *Sandhjelme*, *Tandfri Vårsalat*, *Enghavre*, *Dansk Kokleare*, *Blågrøn Svingel*, *Strandløg*, *Sand-Mælkebøtte*, *Hundeviol*, *Revling*, *Mark-Frytle*, *Flipkrave*, *Sandskæg*, *Blåmunke*, *Alm. Kongepen*, *Smalbladet Høgeurt*, *Rejnfan*, *Sandrottehale*, *Alm. Torskemund*, *Sandstar*, *Marehalm*, *Horsetidsel*, *River*, *Bakke-forglemmigej*, *Gråbynke*, *Strandkvik*, *Gul Snerre*, *Storblomstret Strandkamille*, *Strandmælde*, *Klæbrig Brandbæger*, *Strandgåsefod*, *Vingefrøet Hindeknæ*, *Kveller*, *Markforglemmigej*, *Kødet Hindeknæ*, *Hejrenæb*, *Markhindeknæ*, *Bakkeknave*, *Alm. Pimpinelle*, *Knoldet Mjødurt*, *Alm. Knopurt*, *Storfrugtet Markarve*, *Agersnerle*, *Lægeærenpris*, *Agertidsel*, *Lav Tidsel*, *Blød Storkenæb*, *Dunet Vejbred*, *Alm. Bellis*, *Agerpadderok*, *Lav Hindebæger* (5 planter - ny forekomst i dette område), *Agersvine-mælk*, *Harrilgræs*, *Alm. Mangeløv*, *Blodrød Storkenæb*, *Hulsvøb*, *Slåen*, *Alm. Gedebled*, *Bøl-*

get Bunke, Gærdevalmue, Dunet Havre, Håret Star, Sct. Hansurt, Bakkesvingel, Dusksyre, Alm. pengeurt, Alm. Katost, Finbladet Vejsennep, Køllevælmue, Vedbendærenpris og Sølvpotentil.

### **Strandengenes flora**

På strandengen ud mod Tranevejle fandtes bl.a. *Alm. Star*, *Enskallet Sumpstrå*, *Gåsepotentil*, *Sandkryb*, *Lægekogleare*, *Strandmalurt*, *Strandtrehage*, *Strandsiv*, *Strandkogleaks*, *Tagrør* og *Klitstedmoderblomst*.

### **Flora på depoterne og skydebaneområdet**

Depoterne er kulturpåvirkede i form af indbragt muldjord til dækningsformål. Skydebaneområdet er også mere kulturpåvirket end omgivelserne. Dette præger floraen, som ikke er så interessant: *Rød Svingel*, *Eng-Rapgræs*, *Hundegræs*, *Rynket Rose*, *Engriflet Hvidtjørn*, *Hyld*, *Vild Kørvel*, *Bukketorn*, *Burresnerre*, *Hindbær*, *Stor Nælde*, *Rød Tvetand*, *Gåsemad*, *Kruset Skræppe*, *Alm. Kvik*, *Blågrøn Rose*, *Pastinak*, *Korsved*, *Stilkeg*, *Skovabild*, *Gederams*, *Hundrose*, *Havtorn*, *Tormentil* og *Brombær*.

### **Krat**

I en fugtig lavning med tæt krat fandtes *Gråpil*, *Seljepil*, *Rødel*, *Bævreasp*, *Vortebirk* og i bunden stod *Tagrør*, *Alm. Mangeløv*, *Krybende pil*, *Øret pil* og enkelte *Havegyvel*.

## **4.9 Fauna**

### **Pattedyr**

På skydeterrænet ses *Råvildt*, men næppe som en egentlig bestand. Der er dog under feltarbejdet observeret en rå med lam. I enebærkrattet i sydøst er der konstateret en beboet *rævegrav*. *Hare* kan formentlig også ses på terrænet, men er ikke konstateret under feltgennemgangen.

Af særlig interesse udgør spidsen af Stold-halvøen en rastelokalitet for sæler. Et mindre antal *Spættet Sæl* ses således næsten dagligt hvilende på strandbredden eller på sten i vandet, ud for spidsen af Stold i terrænets nordende. Strandbredden og revet ved nordkysten fungerer dermed i praksis som et sælreservat, et forhold der hænger sammen med, at der ikke er offentlig adgang til området. I perioder med militær skydning og menneskelig aktivitet på strandbredden forsvinder sælerne.

### **Fugle**

Terrænet blev gennemgået nøje i maj 1998 med henblik på registrering af rastende fugle og standfugle. Området har ikke tidligere været undersøgt.

Af særlig ornitologisk interesse kan nævnes ynglefund af *Almindelige Ryle*, *Stor Præstekrave*, *Strandskade*, *Klyde*, *Rødben*, *Stormmåge*, *Havterne*, *Stenpikker* og *Rødrygget Tornskade*. De syv førstnævnte yngler langs nord- og østsiden ud til Tranevejle. Den Almindelige Ryle blev fundet med et enkelt par på spidsen af Ægholm. Arten er en yderst fåtallig ynglefugl på Sjælland, og er i øvrigt slet ikke kendt fra denne egn. Den er optaget på den danske rødliste som en såkaldt ansvarskrævende art. Stor Præstekrave ynglede med et enkelt par på sandtangen til Ægholm. Samme sted ynglede 2 par Strandskader. 3 par Klyder med unger og 1 par Rødben blev fundet på strandengen langs østsiden. En Havternekoloni på ca. 8-10 par samt 1 par Stormmåger fandtes også på strandengen. På nord- og vestspidsen ynglede 2 par Stenpikkere, og på spidsen i et lille krat ynglede 1 par Rødrygget Tornskade.

Under feltregistreringen blev desuden registreret følgende ynglefugle:

*Jernspurv* (2 par), *Engpiber* (8-10 par), *Tornirisk* (3 par), *Gulspurv* (1 par), *Rørspurv* (1 par), *Sanglærke* (15-20 par), *Gøg* (1 "par"), *Solsort* (1 par), *Gærdesanger* (1 par), *Løvsanger* (1 par), *Tornsanger* (3 par), *Digesvale* (0-1 par), *Hvid Vipstjert* (1 par), *Gravand* (2 par), *Gråand* (1 par), *Edderfugl* (5 hunner med ællinger), *Toppet Skallesluger* (1 par)

Af rastende fugle sås *Hættemåge*, *Stor Regnspove*, *Knopsvane* og *Krage*.

#### ***Dagsommerfugle***

Under feltregistreringen i maj blev set *Almindelig Blåfugl*, *Dværghblåfugl*, *Lille Ildfugl* og *Okkergul Randøje*. Ingen af disse er sjældne, men er arter som typisk er knyttet til tørre hede- og overdrevsarealer.

### **4.10 Kulturhistorie**

På nordspidsen ligger skydeterrænets eneste gravhøj. Højen er et gravmonument, formentlig fra bronzealderen, men der er aldrig gravet i den, så der er ikke noget materiale, som kan dateres. Det gamle gravmonument har kulturhistorisk betydning, hvilket også betyder at højen er fredet (Mb. 3022:37) og beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 12. Højen er omgivet af to beskyttelseszoner: En 2-meter zone, målt fra gravhøjens fod, hvor indenfor fysiske påvirkninger er forbudt (jordbearbejdning, kørsel m.m.) samt en 100 meter zone, hvor indenfor der ikke må opføres nyanlæg (bygninger m.m.) uden amtets godkendelse.

Selve højen måler ca. 1,75 x 15 m. Højsiderne, dog ikke mod sydøst, er delvist styrtet i havet.

### **4.11 Sammenfatning af de natur- og kulturhistoriske værdier**

Sammenfattende må Stold Skydeterræn siges at være et værdifuldt naturområde, der rummer en både spændende, og i visse tilfælde, sjælden flora og fauna. Som en ø i stenalderen, der siden er blevet landfast pga. sandaflejringer og hævet havbund, er terrænet også landskabeligt set interessant. Det relativt lille terræn byder på en mosaik af strandoverdrev, strandenge, strandsump og hede, hvorfor den biologiske mangfoldighed er ret varieret. På overdrevsarealerne giver den sparsomme færdsel mosser og laver mulighed for at etablere sig i modsætning til de tilstødende arealer uden for hegnet. En række sjældne hede- og strandoverdrevsplanter har ligeledes gode levevilkår her.

Stold har betydning som rasteplass for en lille bestand af Spættet Sæl.

Fuglemæssigt er det mest bemærkelsesværdige et ynglefund af den rødlistede vadefugl Almindelig Ryle – en art, som er gået stærkt tilbage på landsplan.

Af egentlige kulturhistoriske interesser kan kun nævnes terrænets eneste gravhøj.

## 5 Skydeterrænets nuværende anvendelse

### 5.1 Faciliteter og brug

På halvøens nordende er anlagt en ikke afspærringsfri skydebane for håndvåben. Skydebanen består af en markørdækning med 8 skivetræk.

300 og 400 meter standpladslinierne, hvorfra der også skydes, ligger uden for det egentlige anlæg.

For skydeterrænet som helhed skydes, udover med håndvåben, også med 20 mm, 40 mm og 76 mm kanon samt 105 mm og 155 mm haubitser. Af raketsystemer anvendes MLRS 227 mm. Skydningen foregår i et, under skydningen, afspærret område ud over bugten mod mål på havet.

Der foretages desuden sprængninger på et afgrænset område med op til 2 kg sprængladninger (best/Stold-1)

Ligeledes i terrænets nordende findes en bygning med kælder, benævnt "lederstation". Herfra er der adgang til telefon og elektricitet samt ildslukningsmateriel m.m.

Langs vejen til lederstationen findes et antal magasiner, der er dækket af vegetation og på denne måde falder ind i omgivelserne. Derudover ligger der en mindre bygning på vejens østside - ca. 300 meter fra lederhuset.

Af øvrige bygninger findes kun et træhus i terrænets sydende. Det anvendes i forbindelse med jagtforeningens flugtskydningsbane samme sted.

### 5.2 Gældende bestemmelser og restriktioner

Forsvaret har fastsat bestemmelser for brug af Stold Skydeterræn (Best/Stold). Af bestemmelserne fremgår bl.a. følgende:

- Ved skydning i dagslys er den orange "ballon" hejst i masten ved nordvestlige hjørne af lederhuset. Hvidt blink mod vand tilkendegiver, at der skydes. Signalerne iværksættes 1 time før skydningen startes.  
Ved natskydning tændes et rødt/hvidt vekselblink mod vand og et fast rødt lys mod land.
- Skydende/brugende enheder skal under ophold i området have etableret en brandvagt.
- Under kørsel på halvøen er højeste tilladte kørehastighed 20 km/t. Bæltekøretøjer må kun køre på vejen, der fører til lederstationen. Alle vendinger skal foretages med forsigtighed, og evt. bæltspor skal jævnes igen. Hjulskøretøjer må ligeledes kun køre på vejen, samt pladsen foran lederstationen. Kørsel andre steder er ikke tilladt.
- Det er ikke tilladt for jagtforeningens medlemmer, at færdes uden for det af forsvaret angivne område dvs. området omkring flugtskydningsbanen i terrænets sydøstlige del. Flugtskydningsbanen må anvendes i hverdagen fra kl. 18.30 til 21.00 - alt efter aftale med skydepladsforvaltende myndighed.

- Dansk Amatør Raketklub afholder af og til statisk afprøvning af raketmotor ca. 70 meter sydsydvest for lederhuset - ud til vandet. Raketklubben må kun afholde forsøg efter forud indhentet tilladelse fra Hærens Artilleriskole, Varde Kaserne og tilsynsførende for Stold Skydeterræn.
- Der må ikke udføres egentlige gravearbejder i området (skyttehuller, dækninger o.lign.) Undtaget herfra er gravning med spader ved opstilling af skyts. Disse mindre gravearbejder jævnes igen efter brug.
- Affald og materiel må ikke efterlades i terrænet.

Der henvises i øvrigt til militærets "bestemmelser for brug af Stold Skydeterræn".

## **6 Forsvarets nuværende drift og pleje af terrænet**

Der foregår ikke nogen egentlig pleje af terrænet. Der er dog ønsket om, at foretage en kystsikring på dele af halvøens vestside. Der skal i den forbindelse gøres opmærksom på at pleje i form af kystsikring kræver godkendelse af kystinspektoratet.

## **7 Offentlighedens adgang**

Bortset fra Bjergsted Jagtforening samt Dansk Amatør Raketklub, der har en særlig aftale med forsvaret, er der ikke offentlig adgang til arealerne. Bjergsted Jagtforening og Dansk Amatør Raketklub er henvist til bestemte områder på terrænet. Se endvidere afsnit 8.4.

## 8 Lovmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger

### 8.1 Generel lovpraksis for Forsvarets arealer

*I princippet* gælder de samme regler for benyttelse af forsvarets arealer som for alle andre arealer. Når terrænet imidlertid er udlagt som øvelsesområde for forsvaret ligger deri en accept af Forsvarets brug af arealet, og dermed af, at militæret skal have den fornødne frihed til gennemførelse af den nødvendige uddannelse af det danske forsvar.

Afvejningen i nærværende drifts- og plejeplan mellem den militære benyttelse og naturbeskyttelseshensynene forventes derfor at indgå i et samarbejde mellem de statslige myndigheder (Forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen) og de administrative myndigheder ved amt og kommune, således at administrationen af relevant lovgivning sker ud fra en samlet vurdering.

I det følgende er gennemgået de lovgivningsmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger, som har særlig relevans for Stold Skydeterræn. Udover de nævnte findes der et antal love eller bekendtgørelser som regulerer forhold i det åbne land, eks. planlovens generelle bestemmelser om lokalplanpligt og landzonetilladelse.

### 8.2 Status i regionplanen

I Vestsjællands Amts regionplan af 1993 indgår Stold Skydeterræn som "beskyttelsesområde", hvilket betyder at mindre biotoper, der ikke allerede er beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3, skal sikres.

Generelt betyder en status som "beskyttelsesområde" i kystzonen, at der normalt ikke kan anlægges nye veje, opstilles vindmøller eller f.eks. råstofvindues.

Det fremgår i regionplanen, at offentlighedens adgang til kysten (generelt) ønskes sikret eller udvidet.

Stold Skydeterræn er af amtet udpeget som "besøgsområde", hvilket vil sige et område, hvor "naturområderne gøres tilgængelige for ekstensiv rekreativ udnyttelse i så høj grad som muligt, uden at de bevaringsværdige værdier kompromitteres"(regionplan 1993-2003 s. 52).

Modsat kan områdets status som "beskyttelsesområde" begrænse offentlighedens adgang for at tilgodese særlige beskyttelsesbehov.

### 8.3 Status i kommuneplanen

Stold Skydeterræn er ikke omfattet af særlige bestemmelser i Bjergsted Kommunes kommuneplan.

### 8.4 Naturbeskyttelsesloven

*Fortidsminder og beskyttelseslinier*



Som nævnt under afsnit 4,9 “kulturhistorie” er der en gravhøj i terrænets nordvestlige ende. Højen er omfattet af en henholdsvis 2-meter zone, hvor indenfor gravning og anden jordbearbejdning er forbudt, samt en 100-meter zone, hvor indenfor tekniske ændringer såsom opførelse af bygninger, permanente skydeanlæg o.lign. kræver tilladelse fra amtet.

### ***Beskyttede naturtyper***

Naturbeskyttelseslovens generelle beskyttelsesbestemmelser omfatter bl.a. en række naturtyper (§§ 3-4), beskyttelseslinier for nogle markante landskabselementer (§15 vedr. strandbeskyttelse, § 18 vedr. fortidsminder), samt offentlighedens adgang (§§ 22-27).

På Stold Skydeterræn er naturtyperne strandoverdrev, strandsump, strandeng og hede omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 om beskyttelse af særlige naturtyper.

Skov- og Naturstyrelsen har udarbejdet nogle generelle retningslinier for administrationen af de generelle beskyttelsesbestemmelser i naturbeskyttelseslovens §§ 3-4, set i forhold til Forsvarets anvendelse af øvelsespladser samt skyde- og øvelsesterræner. Retningslinierne vedlægges som bilag 5.

### ***Offentlighedens adgang***

Som udgangspunkt er der forbud mod civil færdsel på militære skydeterræner og øvelsespladser. Stold Skydeterræn er et skarpskydningsområde, som af sikkerhedsgrunde p.t. er afspærret for offentligheden hele året. Afspærring af adgang til strandbredden kan ske i henhold til Naturbeskyttelseslovens undtagelsesbestemmelse om offentlighedens adgang til naturen da adgangsretten ikke gælder for forsvarsanlæg (kap.4, § 22 stk. 2). Afgrænsningen af, hvad der er omfattet af et forsvarsanlæg, beror på anlæggets karakter. Omfattet heraf er bl.a. arealer, der sikkerhedsmæssigt berøres af arealet.

## **FREMTIDIGE BEHOV OG ØNSKER**

### **9 Forsvarets fremtidige behov og ønsker**

Terrænet ønskes anvendt som hidtil.

#### **9.1 Nuværende og fremtidige brugere**

Terrænet anvendes primært af forskellige enheder fra hæren og søværnet. Hjemmeværnet anvender desuden faciliteterne i weekenderne og af og til gør politiet også brug af området. Derudover har den lokale jagtforening samt Dansk Amatør Raketklub en særlig aftale med forsvaret om brug af nærmere fastsatte områder på terrænet.

#### **9.2 Fremtidig brug af eksisterende uddannelses- og øvelsesfaciliteter**

De eksisterende anlæg skal fortsat anvendes.

## **10 Skov- og Naturstyrelsens forslag til beskyttelse og forbedring af naturværdier**

### **10.1 Overordnede ønsker om terrænets fremtidige tilstand**

Det er Skov- og Naturstyrelsens ønske at fastholde og forbedre Stold Skydeterræn som et værdifuldt overdrevs-, strandengs- og hedeområde i naturtilstand, uden gødskning og sprøjtning. Det er først og fremmest den sjældne og velbevarede vegetation på strandoverdrevene, der bør sikres mod slid. Desuden er det af betydning, at en fortsat begrænset færdsel skaber ro til fåtallige kystfuglearter som yngler på strandengen, og til sæler, som benytter spidsen af halvøen som hvileplads.

Hensynet til disse naturværdier skal ske under respekt for områdets anvendelse til militære øvelsesaktiviteter. Udgangspunktet for aktiviteterne bør dog være, at der ikke sker yderligere nedslidning af området, idet også den militære brugsværdi er stærkt afhængig af områdets naturmæssige bæreevne. Derfor bør der fortsat fastlægges restriktioner for brugere af terrænet som tilsikrer, at områdets tilstand ikke gradvist forringes.

Skov- og Naturstyrelsen skal foreslå følgende konkrete tiltag:

### **10.2 Konkrete forslag til pleje af overdrev, strandeng og hede**

#### ***Bekæmpelse af Rynket rose***

Som et væsentligt punkt til beskyttelse af naturværdierne bør Rynket Rose (*Rosa rugosa*) holdes nede, optimalt fjernes helt. Flere steder på terrænet ses holme af Rynket rose, der breder sig over området. Rynket rose er en eksotisk art, der oprindeligt er indført til Danmark fra Kamtsjatka-området, Østsibirien. Rosen har en særlig evne til at udkonkurrere andre arter på sandede jorde. Der kendes eksempler på kystområder, hvor rosen har bredt sig så voldsomt, at de oprindelige arter ikke har kunnet trives.

#### ***Oprydning omkring den civile flugtskydningsbane***

Et andet punkt, som Skov- og Naturstyrelsen blev opmærksom på ved gennemgang af terrænet, er forholdene omkring jagtforeningens område. Affaldsordningen bør her være på højde med den militære brug, d.v.s. toiletaffald og affald generelt (ølkapsler o.lign.) fjernes helt fra området. Vandhullet/loen øst for jagtforeningens bygning skal oprensnes, hvor afbrændt affald fra olietønde er hældt ud. Der bør endvidere af og til foretages en opsamling og oprydning af lerduerester. Fremover bør der ske en løbende oprydning. Efter Skov- og Naturstyrelsens opfattelse lægges vægt på dette, da der er tale om et højt prioriteret naturområde, hvis tilstand er beskyttet ved en naturfredningskendelse.

#### ***Pleje af overdrev***

*Overdrevsarealerne* behøver ikke pleje, udover ovennævnte forslag om rydning af Rynket rose, da vejrforholdene (sand- og vindslid) naturligt holder vegetationen lav. Skov- og Naturstyrelsen har i forbindelse med udarbejdelse af nærværende drifts- og plejeplan således ikke for-

slag til anden beskyttelse og forbedring af overdrevets naturværdier, end at færdsel – især på den sydvestlige del, så vidt muligt bør minimeres.

#### ***Pleje af hedearealet***

På et tidspunkt indenfor den 15-årige planperiode kan det komme på tale, at udtynde de holme af trævegetation, der især øst for vejen har bredt sig på hedearealet.

#### ***Pleje af strandengen***

Med hensyn til *strandengen* kan der være en fare for, at rørskoven vil overvokse denne. På østsiden - lige syd for det hegn, der adskiller det militære areal, ses effekten af græsning som et godt eksempel på en plejet strandeng.

For at sikre strandengene på Stold vil en græsningsaftale, der omfatter en udvidelse af husdyrhegningen på den civile del til også at omfatte den militære del af strandengene være den bedste måde at hindre en tilgroning.

En eventuel græsning kunne ske i sommerperioden når der ikke skydes, og efter kystfuglenes vigtigste yngleperiode, d.v.s. efter 20. juni.

## **11 Kommentarer og ønsker fra eksterne bidragydere**

### **11.1 Bjergsted Kommune**

Bjergsted Kommune er positiv overfor udarbejdelse af en drift- og plejeplan for området, men har derudover ingen særlige ønsker vedrørende terrænets brug.

### **11.2 Entomologisk Fredningsudvalg**

Entomologisk Fredningsudvalg kommenterer, at “området er bevaringsværdigt og bør holdes åbent. Endvidere bør græsning, hvis det kommer på tale, kun udføres som en let græsning og ikke en hård og ødelæggende græsning som det er tilfældet på den nærliggende Eskebjerg Vesterlyng”.

Entomologisk Fredningsudvalg har ikke kendskab til terrænet da det er lukket for offentligheden, men tilføjer “at området ikke skiller sig væsentligt ud fra de omkringliggende arealer”.

### **11.3 Lepidopterologisk Forening**

Lepidopterologisk Forening har et ønske om, at Stold Skydeterræn åbnes for insektundersøgelser på samme vilkår, som er gældende for Melby Skydeterræn. Foreningen tilføjer, at Stold Skydeterræn i entomologisk sammenhæng er et ubeskrevet område, som kan give megen ny viden om insekter/sommerfugle.

### **11.4 Friluftsrådet**

Friluftsrådet anbefaler, at der gives mulighed for færdsel til fods ad den på kortet afmærkede vej uden for øvelsestid, såfremt det er foreneligt med de militære aktiviteter og beskyttelsen af naturen. Der foreslås endvidere kun at tillade adgang på stranden og på vejen for på denne måde at sikre en kanalisering af publikum, således at sårbare områder friholdes for adgang. Ved indgangen til terrænet bør oplyses om områdets særlige natur og færdselsregler.

Rådet ønsker, at der også skal være mulighed for at arrangere ture, hvor organiserede grupper og andre får mulighed for at opleve området.

Herudover ønsker friluftsrådet at henlede opmærksomheden på det hegn som mod syd spærrer for adgang til arealet. Rådet ønsker, at der etableres passagemulighed i hegnet, der tillader adgang for færdsel på stranden.

Friluftsrådet støtter i øvrigt, at den lokale jagtforenings aktivitet på flugtskydningsbanen kan fortsætte.

## 12 Afvejning af benyttelse og beskyttelse

Det væsentlige tema, der knytter sig til afvejningen af den fremtidige benyttelse og beskyttelse af Stold Skydeterræn, er ønsket om offentlig adgang.

### 12.1 Forsvarets benyttelse

Omfanget og karakteren af den nuværende militære benyttelse af skydeterrænet skønnes ikke at volde problemer i relation til natur- og landskabsværdier. Den militære aktivitet vil kun i ringe grad påvirke naturværdierne da brug og færdsel er koncentreret omkring de militære installationer og således ikke påvirker f.eks. overdrevsarealerne. Tværtimod har afspærringen af området betydet, at nogle meget værdifulde bevoksninger af sjældne planter langs stranden er blevet bevaret.

Støjproblematikken i relation til naboer ligger uden for nærværende drifts- og plejeplan.

### 12.2 Skov- og Naturstyrelsens ønsker om pleje af naturværdier

Skov- og Naturstyrelsen overordnede ønsker om områdets fremtidige naturtilstand vurderes at være sammenfaldende med forsvarets nuværende brug.

Der er endvidere enighed omkring styrelsens ønsker om, at en egentlig plejeindsats sættes i værk først og fremmest med hensyn til bekæmpelse af Rynket Rose.

Derimod kan styrelsens ønske om afgræsning af strandensarealet ikke imødekommes af forsvaret, da det ikke kan udelukkes, at der findes udetonerede forsagere på området og da kreaturgræsning i øvrigt kan genere den militære brug af terrænet.

Styrelsens ønske om en bedre oprydning af jagtforeningens areal kan imødekommes af forsvaret.

### 12.3 Ønske fra bidragydere om offentlig adgang

Friluftsrådets og Lepidopterologisk Forenings ønsker om øget offentlig adgang til arealet kan imødekommes af forsvaret på den måde, at der kan skabes mulighed for arrangerede, (evt. guidede ture), hvor organiserede grupper får mulighed for at opleve området og foretage biologiske registreringer.

Forsvaret oplyser, at der kan forekomme udetonerede granater på terrænet og vil derved ikke give garanti for, at området er risikofrit med hensyn til offentlighedens færdsel på egen hånd. Skov- og Naturstyrelsen må i denne sammenhæng støtte sig til forsvarets vurdering af terrænets potentielle sikkerhedsrisiko for publikum.

Det er endvidere Skov- og Naturstyrelsens opfattelse at overdrevsarealerne er meget sårbare for færdsel. Ud fra påvirkningerne af den meget intensive brug som kan konstateres på naboarealerne på Eskebjerg Vesterlyng (se bilag 6) må det vurderes at det ville være ødelæggende for overdrevets naturværdier, hvis Stold blev åbnet for fri adgang. Med Eskebjerg Vesterlyng som et stort offentligt tilgængeligt område i umiddelbar nærhed må behovet for en generel åbning af arealet for offentlig adgang desuden anses for marginal

Skov- og Naturstyrelsen og forsvaret er derfor enighed om, at en fri offentlig adgang i dette tilfælde ikke kan anbefales.

---

# PLAN

## 13 Retningslinier for den fremtidige anvendelse af Stold Skydeterræn

### 13.1 Overordnede retningslinier for den fremtidige benyttelse, pleje og forbedringer

Retningslinierne for den fremtidige anvendelse af Stold Skydeterræn skal tilgodese følgende forhold:

- At terrænet er udlagt som militært uddannelsesområde, og derfor fortsat skal kunne opfylde forsvarrets behov for uddannelsesaktiviteter.
- At den militære benyttelse sker under hensyntagen til landskabelige og biologiske værdier, som i drifts- og plejeplanperioden søges fastholdt og udbygget.
- At den rekreative benyttelse sker i det omfang det er sikkerhedsmæssigt forsvarligt og foreneligt med hensynet til de naturmæssige værdier.

### 13.2 Plejeforanstaltninger

#### Bekæmpelse af Rynket rose

Rynket rose skal fjernes fra terrænet herunder forekomsterne på magasinerne langs vejen. Rynket rose blev oprindeligt plantet (formentlig sidst i 50'erne) med henblik på at hindre sandflugt og dermed blotlægning af magasinerne. Magasinerne er i dag for en stor del bevokset med lyng og græs-urtevegetation. Rynket rose har derfor efterhånden udtjent sin funktion. Hvor det skønnes nødvendigt kan Rynket rose erstattes af mindre aggressive, naturligt forekommende rosenarter, der kan flyttes fra Vesterlyng til magasinerne. . Bekæmpelsen bør iværksættes snarest så roserne ikke breder sig yderligere.

Generelt er Rynket Rose ret vanskelig at bekæmpe når den først har etableret sig. Roserne fjernes bedst ved at løsne jorden omkring rødderne med en gravegreb, hvorefter planterne forsigtigt trækkes op. Metoden egner sig især til unge roser, hvor rodudløbere er dårligere fæstet. Er roserne gamle, kan de være næsten umulige at oprive da de har armtykke rødder. Større, gamle roser kan altså kræve et større gravearbejde, der kan påvirke de beskyttede naturtyper i uheldig retning. Rødder, der efterlades i jorden må forventes at skyde igen det næstkommende forår.

Et andet alternativ kan være, at slå roserne gentagne gange med buskrydder. Det holder roserne i ave og forhindrer dem i at sprede sig, men det kræver en årlig tilbagevendende plejeindsats, der dog på sigt svækker roserne.



### **Færdsel på overdrevarsareal**

Al færdsel på det sydvestlige overdrevarsareal (skraveret på øvelseskort) skal minimeres mest muligt, da terrænet er meget følsomt for slid.

### **Flugtskydningsbanen**

Vedrørende lerduebanen er der aftalt en ordning mellem Jægersprislejren og Bjergsted Kommune, hvor kommunen afhenter affaldet fra området, således at der ikke sker nogen lokal deponering. Endvidere vil Jægersprislejren stramme tilsynet med hensyn til renholdelse omkring lerduebanen.

Vandhullet øst for jagtforeningens bygning skal oprenses for affald. Flugtskydningsbanens brugere skal desuden forestå en årlig opsamling og oprydning af lerduerester.

### **Fortidsmindet**

Gravhøjen i terrænets nordvestende markeres med pæle. Markeringen skal være mindst to meter fra højens fod.

## **13.3 Retningslinier for øvelsesaktiviteter**

Nedenstående bestemmelser og restriktioner er indtil videre gældende fra drifts- og plejeplanens vedtagelse. Til retningslinierne hører drifts- og plejeplanens øvelseskort, vedlagt som bilag 2.

### ***Færdsel på øvelsespladsen***

Færdsel til fods skal så vidt muligt ske på eksisterende vej og spor og omkring de militære installationer. Især færdsel på overdrevars-arealerne på halvøens vestsider skal minimeres af hensyn til mosser og lavers sårbarhed.

Kørsel er kun tilladt på den anlagte grusvej samt foran lederhuset jf. de militære bestemmelser for brug af Stold Skydeterræn af april 1994.

### ***Bivuakering***

Bivuakering har tidligere været tilladt på terrænet, men jf. Forsvarets egne bestemmelser i form af BB/Stold (Blivende Bestemmelser) er bivuakering på Stold Skydeterræn ikke længere tilladt.

### ***Gravning***

Der må ikke foretages egentlige gravning i området (skyttehuller, dækninger o.lign.). Undtaget herfra er gravning med spader ved opstilling af skyts. Disse mindre gravearbejder jævnes igen efter brug.

### ***Sprængninger på øvelsespladsen***

Sprængninger på øvelsespladsen skal ske i henhold til seneste BB/Stold, udarbejdet af Hærens Artilleriskole i Varde. Sprængningerne foretages på et nærmere angivet område, der er markeret på øvelseskortet.

### ***Bestemmelser for forsvarets brug af øvelsespladsen***

Bestemmelser for militært brug er beskrevet i “bestemmelser for Stold Skydeterræn”, der er udarbejdet af Forsvaret og anses for gældende.

De restriktioner, der i øvrigt anses som væsentlige i plejesammenhæng er nævnt i afsnit 5.2 “Gældende bestemmelser og restriktioner”

## **13.4 Retningslinier for brug af gødskning og sprøjtning**

Gødskning og brug af kemiske midler må ikke finde sted på terrænet.

## **13.5 Offentlighedens adgang til øvelsespladsen**

De rekreative interesser (offentlighedens adgang til forsvarets arealer) kan, som følge af den sikkerhedsmæssige risiko, der er forbundet med forsvarets aktiviteter, kun blive tilgodeset i det omfang, det er sikkerhedsmæssigt forsvarligt. Hertil kommer hensynet til følsomme naturværdier på terrænet.

Med henvisning til dette udgangspunkt har skydeforvaltende myndighed for Stold Skydeterræn og Skov- og Naturstyrelsen besluttet at der ikke kan gives fri adgang for offentligheden både af hensyn til offentlighedens sikkerhed og de naturmæssige værdier, der ikke vil være i stand til at bære et publikumstryk svarende til det syd for skel-linien.

For det første er der et uafspærret sprængningsområde på terrænet, hvor det ikke kan udelades, at der er risiko for forsagere og dermed en potentiel risiko for publikum ved færdsel.

For det andet er de vestligtliggende overdrevsarealer meget følsomme for slid. Det ses tydeligt, hvorledes området lige syd for skydeterrænet er udsat for kraftig nedslidning i forbindelse med publikums færdsel. Se luftfoto bilag 6.

Den nordligliggende strandbred fungerer desuden som et fristed for den spættede sæl.

Der er dog nu åbnet mulighed for at foreninger med særlig interesse for områdets natur, gennem aftale med skydeforvaltende myndighed/Jægersprislejren, af og til sikres adgang til terrænet med henblik på rundvisning og lokalitetsundersøgelser jf. Lepidopterologisk Forenings og Friluftsrådets ønske.

## **13.6 Nødvendige tilladelser til nye anlæg og tiltag**

### ***Faste stillinger og anlæg i relation til myndighedsgodkendelse***

Flytning af eksisterende, permanente anlæg, samt etablering af nye, permanente anlæg og opstilling af faste terrænpunkter kan kræve tilladelser fra relevante myndigheder. Afgørelsen om, hvorvidt der foreligger lokalplanpligt i den konkrete situation, træffes af kommunalbestyrelsen ud fra en samlet vurdering. Tilsvarende er det amtet, der træffer afgørelse om hvorvidt der kræves zonetilladelse.

Såfremt der planlægges ændringer i de faste anlæg eller nyanlæg skal ændringerne forelægges fredningsmyndighederne da området er omfattet af Overfredningsnævnets kendelse af 2. oktober 1945.

Da Stold Skydeterræn både er omfattet af bestemmelserne i fredningskendelsen samt Naturbeskyttelseslovens § 15 vedr. Strandbeskyttelseslinie, skal det fremhæves, at evt. ønske om en sandflugtsbekæmpende beplantning – eller beplantning i øvrigt – ikke er tilladt uden fredningsmyndighedernes godkendelse.

Tiltag omkring kystsikring kræver godkendelse fra Kystinspektoret.

### **13.7 Planændringer**

#### ***Nye, faste stillinger/anlæg kræver planændring i relation til nærværende drifts- og plejeplan***

Etablering eller flytning af permanente anlæg og opstilling af faste terrænpunkter, som ikke er beskrevet i nærværende plan under afsnit 5.1 om "Faciliteter og brug", kræver planændring.

Anlæg m.v., som etableres midlertidigt, men som *ikke* er fjernet inden 1 måned fra etablering, regnes som permanente.

#### ***Midlertidige anlæg***

Ved midlertidige anlæg og terrænpunkter forstås anlæg og terrænpunkter, der er fjernet inden 1 måned fra etablering/opstilling. Sådanne kan frit etableres indenfor terrænet, forudsat at etableringen ikke indebærer en benyttelse af arealet eller de omgivende arealer, der er i strid med de overordnede retningslinier for det pågældende område.

Efter fjernelse af anlægget eller terrænpunktet skal arealet som hovedregel reetableres.

På dette sted i planen indsættes vedtagne tilføjelser til og ændringer af planen.

## ØKONOMI

### 14 Økonomiske konsekvensberegninger

De økonomiske overslag omfatter de aktiviteter, der rækker udover den daglige vedligeholdelse af terrænet.

#### 14.1 Økonomisk overslag til naturpleje og genopretning

##### *Pleje af de åbne arealer*

Udgifterne til bekæmpelse af Rynket rose er anslået ud fra følgende fremgangsmåde:

Mindre partier (4-5 kvadratmeter) trækkes forsigtigt op efter at jorden er løsnet med en gravegreb. Roserne fjernes/afbrændes. Større partier med ældre roser bekæmpes ved slåning i jordniveau i maj-juni (manuel buskrydder). Genvækst i form af nye skud bekæmpes med en manuel slåning med le eller buskrydder i begyndelsen af august. Er genvæksten moderat og spredt oprykkes de nye, unge roser, hvorved en del af rodnettet fjernes og rosens rodnet stresses.

#### 14.2 Årligt budgetoverslag til gennemførelse af drifts- og plejeplanen

1. år: Omkostninger til opgravning og slåning af Rynket rose, samt omkostninger til markering af gravhøj med pæle	8300,-
2. år: Omkostninger til slåning af Rynket Rose	2400,-
3. år: Omkostninger til slåning/optrækning af Rynket Rose	2100,-
4. år: Omkostninger til slåning/optrækning af Rynket Rose	1100,-
5. år: Hvis Rynket Rose ikke skyder igen - ingen omkostninger	0,-

Dertil kommer, at der på hedearealet kan være behov for nedskæring/tynding i planperioden, hvis trævæksten breder sig yderligere (markeret på drifts- og plejekort). Bliver der behov for at gå ind og foretage rydning bør der i samme arbejdsgang foretages tynding i det nuværende krat. Den nedskårede trævækst samles og brændes på strandengarealet. Det vurderes, at denne arbejdsindsats vil forløbe sig til max. 2 dages arbejde for en mand.

---

## **BILAG**

### **15 Oversigt over bilag**

**Bilag 1: Grundkort (i kortlomme bagest)**

**Bilag 2: Øvelseskort (i kortlomme bagest)**

**Bilag 3: Drifts- og plejekort (i kortlomme bagest)**

**Bilag 4: Bevoksningsliste**

**Bilag 5: Retningslinier for Forsvarets anvendelse af skyde- og øvelsester-  
ræner i relation til Naturbeskyttelseslovens §§ 3-4**

**Bilag 6 : Luftfoto over Stold Skydeterræn.**